

*Н. Розколуна, учений секретар
Державного закладу
«Національна парламентська бібліотека України»*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК

МЕРЕЖА публічних бібліотек України сформувалася в 70–80-х роках минулого століття і відтоді зазнала не надто значних змін. Дещо зменшилася кількість цих закладів, відбулася децентралізація частини ЦБС. Але традиційно в системі публічних бібліотек ще з радянських часів функціонують сільські, селищні, міські книгозбірні, районні і міські централізовані бібліотечні системи, обласні універсальні наукові бібліотеки, а також спеціалізовані бібліотеки для дітей та для юнацтва різних рівнів.

Однак останнім часом намітилися процеси, що можуть кардинально змінити мережу українських публічних бібліотек. Пов'язані вони з намаганням органів державної влади та місцевого самоврядування зменшити видатки на утримання бюджетних установ шляхом оптимізації останніх. А поняття оптимізації у свідомості багатьох управлінців асоціюється виключно зі скороченням.

Зміни в мережі публічних бібліотек відбуваються на рівні регіонів спонтанно, без підготовки та вивчення кола проблем, котрі необхідно вирішити. Характерною особливістю цих процесів є те, що Міністерство культури України не було їхнім ініціатором.

Головна риса сучасних змін – спроби об'єднати на рівні району чи міста існуючі бібліотеки для дітей та для юнацтва з бібліотеками для дорослих. У кількох регіонах розглядається питання об'єднання в одну всіх обласних бібліотек.

Майже всі відомі випадки такої «оптимізації» відбуваються з порушенням законодавства.

Загальні правові норми щодо припинення юридичної особи розповсюджуються і на бібліотеки. У разі якщо бібліотека не має статусу юридичної особи, процедура припинення її діяльності менш тривала у часі.

Відповідно до Цивільного та Господарського кодексів, припинення юридичної особи можливе шляхом ліквідації або реорганізації [1; 2].

Ліквідація передбачає повне, остаточне припинення юридичної особи. При цьому ліквідована організація не залишає після себе правонаступників.

А в результаті реорганізації юридична особа передає своє майно, права та обов'язки іншим юридичним особам- правонаступникам. Виділяють такі форми реорганізації: злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення.

У разі злиття кількох організацій усі майнові права та обов'язки кожної з них переходять до організації, що утворилася внаслідок злиття. Злиття має місце тоді, коли дві або більше юридичні осо-

би об'єднуються в одну нову і при цьому припиняють своє існування.

Приєднання – це форма реорганізації, за якої одна юридична особа включається до складу іншої юридичної особи, що продовжує існувати далі, але вже в більшому масштабі. При цьому приєднана організація припиняє свою діяльність.

Поділ означає, що на базі однієї юридичної особи виникають дві або більше юридичних осіб, а перша припиняється.

При виділенні немає припинення юридичної особи, з її складу лише виділяється нове соціальне утворення, яке наділяється правами юридичної особи.

Своєрідною формою реорганізації юридичних осіб є їхнє перетворення. Суть перетворення полягає в тому, що на основі юридичної особи створюється нова організація, що має інший профіль, цілі діяльності, структуру тощо, але приймає всі активи і пасиви попередника. Тобто в результаті відбувається зміна організаційно-правової форми юридичної особи.

У відомих випадках реорганізації публічних бібліотек відбуваються процеси, які, відповідно до законодавства, можуть бути визначені як злиття або приєднання, хоча в рішеннях органів державної влади та місцевого самоврядування щодо реорганізації бібліотек часто відсутні слова «реорганізація», «злиття», «приєднання». Натомість читаємо: «перетворення», «передача» тощо.

Реорганізація бібліотеки, на нашу думку, має здійснюватися з дотриманням таких принципів, як:

- пріоритетність інтересів бібліотеки, її користувачів та працівників;
- забезпечення безперервної роботи бібліотеки під час її реорганізації;
- забезпечення належного рівня управління бібліотекою.

Керуючись чинним законодавством, можна виділити такі етапи реорганізації бібліотеки:

1. Підготовчий етап, під час якого потрібно проаналізувати діяльність публічних бібліотек відповідної території, обґрунтувати необхідність реорганізації, довести, що в її результаті буде досягнуто позитивний ефект (зміцниться матеріально-технічна база бібліотеки, покращиться рівень обслуговування населення тощо).

2. Прийняття рішення про реорганізацію та створення Комісії з реорганізації (злиття, приєднання).

Варто знати, що рішення про реорганізацію бібліотеки може прийняти лише орган, який має на це повноваження. Оскільки практично всі публічні бібліотеки є об'єктами комунальної власності, згідно з Законом «Про місцеве самоврядування в Україні», рішення про їхню реорганізацію можуть приймати відповідні органи місцевого самоврядування [7]. Так, прийняти рішення про реорганізацію міської чи районної ЦБС має, відповідно, міська або районна рада, обласної бібліотеки для дітей – обласна рада і т. ін. Місцева державна адміністрація (районна, обласна) зможе вирішити долю бібліотеки лише в разі делегування їй повноважень щодо реорганізації або ліквідації об'єктів комунальної власності відповідним органом місцевого самоврядування.

3. Погодження реорганізації бібліотеки з Міністерством культури України. Згідно зі ст. 15 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», доцільність реорганізації та ліквідації бібліотек, що є у державній та комунальній власності, визначається відповідними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері культури, яким на сьогодні є Міністерство культури України [3]. А відповідно до ст. 22 Закону України «Про культуру», який набрав чинності 12 січня цього року, існуючі (на 12.01.2011. – Н. Р.) заклади культури автоматично включаються до базової мережі. Виключення закладів культури з базової мережі можливе лише за погодженням з Міністерством культури України [6].

4. Безпосереднє проведення реорганізації. Цей етап розпочинається лише після погодження з Міністерством культури України. В іншому разі реорганізація бібліотеки є незаконною та може бути оскаржена як органами прокуратури, так і в судовому порядку.

Процедура реорганізації регламентована Цивільним та Господарським кодексами, а також Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» [1; 2; 5].

Безпосередньо реорганізацію бібліотеки здійснює Комісія з реорганізації. З моменту призначення Комісії до неї переходять повноваження щодо управління бібліотекою.

Комісія:

- забезпечує подання державному реєстратору всіх необхідних документів для проведення державної реєстрації реорганізації бібліотеки (в разі якщо бібліотека має статус юридичної особи);

- вживає всіх можливих заходів щодо виявлення кредиторів, а також письмово сповіщає їх про реорганізацію;

- після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторів складає проміжний баланс, який містить відомості про оцінку наявного майна бібліотеки, перелік пред'явлених кредиторами вимог, а також про результати їхнього розгляду (в тому числі щодо виплати заробітної плати, сплати податків, зборів тощо);

- після завершення розрахунків із кредиторами складає передавальний акт в обсязі, визначеному для річної фінансової звітності, відповідно до ч. 2 ст. 11 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4];

- не пізніше ніж за два місяці до завершення реорганізації письмово попереджає всіх працівників бібліотеки про можливе вивільнення та одночасно пропонує їм іншу роботу (в разі наявності) за відповідною професією чи спеціальністю;

- здійснює заходи щодо зняття бібліотеки з обліку в Пенсійному фонді, фондах соціального страхування, закриття рахунків в органах Державного казначейства України тощо;

- визначає місце подальшого зберігання архівних документів бібліотеки;

- здійснює інші заходи, передбачені законодавством.

У разі якщо бібліотека, яка реорганізується, має статус юридичної особи, процес реорганізації не може бути закінчено раніше двох місяців від дати публікації відповідного повідомлення в спеціалізованому друкованому засобі масової інформації – «Бюлетені державної реєстрації».

Список використаної літератури

1. Україна. Закони. Цивільний кодекс України : прийнятий Верхов. Радою України 16.01.2003. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>.

2. Україна. Закони. Господарський кодекс України : Закон України : прийнятий Верхов. Радою України 16.01.2003. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>.

3. Україна. Закони. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України : прийнятий Верхов. Радою України 27.01.1995. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=32%2F95-%E2%F0>.

4. Україна. Закони. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України : прийнятий Верхов. Радою України 16.07.1999. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>.

5. Україна. Закони. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців : Закон України : прийнятий Верхов. Радою України 15.05.2003. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=755-15>.

6. Україна. Закони. Про культуру : Закон України : прийнятий Верхов. Радою України 14.12.2010. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2778-17>.

7. Україна. Закони. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України : прийнятий Верхов. Радою України 21.05.1997. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=280%2F97-%E2%F0>.